

HISTORIAN KOE 11.3.2015 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian oppiaineelle ominaiset taidot ja ajattelutavat, opetussuunnitelman mukaisten sisältöjen hallinta ja historian keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti historiallisia lähteitä, tehdä niistä itsenäisiä päätelmiä ja vertailla historiallisia kysymyksiä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Moniosaisissa tehtävissä eri osien maksimipistemäärät on ilmoitettu tehtävien yhteydessä, mutta vastaus arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena.

Vastauksista käy ilmi, että kokelas ymmärtää eri aikakausien luonnetta ja osaa suhteuttaa oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja historiallisiin yhteyksiinsä. Hän osaa operoida historian keskeisillä käsitteillä, joita ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteyksien hahmottaminen. Aineistotehtävissä hän osaa arvioida ja hyödyntää tekstejä ja visuaalisia aineistoja kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja tiedollisia ristiriitoja sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä historialliseen tiedonmuodostukseen liittyvän tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Kokelas osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä osaa erottaa ne nykyajan näkökulmista. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia sekä kykyä erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan.

Tehtävä 1

Tyydyttävässä vastauksessa kuvataan yleisellä tasolla naisten asemaa antiikin yhteiskunnissa ja vertaillaan lyhyesti naisten asemaa Kreikan ja Rooman yhteiskunnissa. Konkreettisia esimerkkejä, jotka voidaan mainita vastauksessa:

Naisilla ei ollut poliittista vaikutusvaltaa. Esimerkiksi Ateenassa ainoastaan vapaa mies, jonka kumpikin vanhempi oli syntyperältään ateenalainen, sai osallistua kansankokouksien päätöksentekoon. Naiset eivät olleet laillisesti tasavertaisia miesten kanssa. Sen sijaan ateenalaisessa kodissa (oikos) nainen oli dominoiva osapuoli. Roomassa perhe-elämä oli sen sijaan patriarkaalinen eli miehillä oli määräävä rooli myös kodissa. Ateenassa naisten päätehtävä oli lasten synnyttäminen ja kasvattaminen. Sen sijaan Roomassa naisilla oli usein myös julkisia rooleja, esimerkiksi liike-elämässä. Kreikassa naiset eivät saaneet osallistua esim. urheilutapahtumiin (esim. olympialaiset) edes katsomossa, sen sijaan Rooman naisilla oli aktiivinen rooli hevoskilpailujen yms. tapahtumien katsomossa.

Kiitettävässä vastauksessa vertailua syvennetään ja annetaan enemmän konkreettisia esimerkkejä: Rooman naisilla oli enemmän taloudellisia oikeuksia. Nainen peri isänsä yhdessä veljiensä kanssa, ja hän hallitsi avioliitossa omaa omaisuuttaan. Voi myös mainita, että naisten erilainen asema johtui siitä, että he kuuluivat eri yhteiskuntaluokkiin. Kiitettävässä vastauksessa ymmärretään että naisten asema muuttui ajan mukana historiallisessa prosessissa ja että suppea lähdetilanne vaikeuttaa antiikin naisen aseman kuvaamista. Toisaalta se tosiaan, että naiset harvoin ilmenevät antiikin lähteissä, kuvaa varsin hyvin antiikin naisen asemaa.

Tehtävä 2

Tyydyttävässä vastauksessa osataan ajoittaa keksinnöt oikeaan historialliseen aikakauteensa sekä annetaan jokin oikeaan osuva esimerkki niiden vaikutuksesta ihmisten elämään ja yhteiskunnan kehitykseen. Kiitettävässä vastauksessa selostetaan laajemmin ja useampia esimerkkejä hyödyntäen keksintöjen vaikutuksia. Esimerkiksi voidaan mainita: kirjapainotaidon vaikutus tiedonvälityksen ja uuden tiedon kehityksen taustatekijänä; liukuhihnatuotannon vaikutukset kulutustavaroiden tarjontaan ja markkinoihin, teollisuuden tuottavuuden kehitykseen ja tehdastyön luonteen muutokseen; ehkäisytablettien vaikutukset perhesuunnitteluun, syntyvyyden säännöstelyyn ja lapsilukuun sekä yleiseen seksuaalikäyttäytymisen ja siihen liittyvien arvojen muutokseen sekä naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon.

Tehtävä 3

a)

Säätyjärjestelmä tarkoittaa yhteiskunnan jäsenten jakautumista ryhmiin, joiden välillä vallitsi tiukka arvojärjestys. Peruste organisoida yhteiskuntaa eri säätyihin oli kirkon näkemys, jonka mukaan Jumala on asettanut ihmiset säätyihin, joista kullakin oli oma tehtävänsä yhteiskunnassa. Kirkon käsityksen mukaan yhteiskunta tarvitsi niitä, jotka sotivat (aatelisto) ja niitä, jotka rukoilivat (papisto) sekä niitä, jotka tekivät työtä (kolmas sääty, siis porvaristo ja talonpojat). Aatelisto ja papisto olivat kuninkaan tukijoita, ja näihin säätyihin kuuluvat olivat siksi etuoikeutettuja esimerkiksi siten, että heidän ei tarvinnut maksaa veroja. Sen sijaan kolmas sääty joutui yhä enemmän avustamaan valtion kasvavaa tarvetta saada verotuloja.

Tyydyttävässä vastauksessa kuvan eri ryhmät tunnistetaan ja kuvaus Ranskan yhteiskunnan epätasa-arvoisuudesta selostetaan kuvan perusteella. Kiitettävässä vastauksessa säädyt tunnistetaan tarkemmin pukeutumisen ja muiden symbolien avulla. Kiitettävässä vastauksessa kuvataan myös sosiaaliset ja poliittiset konfliktit Ranskan yhteiskunnassa vallankumousta edeltävänä aikana.

b)

Valistusajan aatteiden innostamana vastustus epäoikeudenmukaista säätyjärjestelmää kohtaan kasvoi. Ranskassa tyytymättömyys kuningasta ja etuoikeutettuja säätyjä kohtaan johti vallankumoukseen 1789.

Tyydyttävässä vastauksessa säätyjärjestelmän hajoaminen kuvataan ranskalaisen vallankumouksen näkökulmasta. Kiitettävässä vastauksessa huomioidaan, miten valistusajan ja vallankumouksen aatteet levisivät ympäri Eurooppaa: maaorjuus poistettiin, erilaisia liberaaliksi kuvattuja vallankumouksia esiintyi, esimerkiksi 1848. Yleinen ja yhdenvertainen äänioikeus sekä prosessi säätyvaltiopäivistä parlamentaariseen kokoontumiseen yhdessä kamarissa toteutettiin hitaasti 1800-luvun loppupuoliskolta alkaen. Kiitettävässä vastauksessa on syytä muistuttaa, että ajallinen prosessi oli pitkä ja monimutkainen. Kysymyksen käsittely Suomen näkökulmasta voi olla lisäansio.

Tehtävä 4

Nationalismi on aate, joka korostaa poliittista yhtenäisyyttä yhteisen kielen, kulttuurin, historian ja yhteisen etnisen taustan perusteella. Nationalistinen päämäärä on kansallisvaltion perustaminen kansallisen identiteetin pohjalta.

Tyydyttävässä vastauksessa nationalismin pääpiirteet tulevat selvästi ilmi. U Thantin lausunto ymmärretään oikeassa kontekstissa: ylikansallisen globaalisen järjestön johtajana ja maailmanrauhan puolestapuhujana hän mielellään puhuu kansainvälisyyden aatteen puolesta ja antaa ymmärtää, että nationalismi ainakin usein johtaa kansainvälisiin konflikteihin. Vastauksessa pitää nostaa esille jokin esimerkki nationalismin vaikutuksista 1900-luvun jälkipuoliskolta, esim. siirtomaiden vapaustaistelu, sisäpoliittisen epävakanuden aiheuttajana (separatismi) tai valtioiden välisiä konflikteja.

Kiitettävässä vastauksessa annetaan useita konkreettisia esimerkkejä nationalismin vaikutuksista 1900-luvun jälkipuoliskolta. Kyse voi olla siirtomaiden vapausliikkeistä (esim. Algeria, Vietnam, Namibia), separatismista (esim. Baskimaa, Pohjois-Irlanti) tai valtioiden välisistä konflikteista (esim. Intia–Pakistan, Palestiinan kysymys). Kiitettävässä vastauksessa käy myös ilmi arviointi U Thantin väitteestä, jonka mukaan nationalismi vapausliikkeen voimavarana kolonialistisen rakenteen puitteissa voi kuvata nationalismin myönteisenä näkökohtana, mutta nationalismi, joka johtaa väkivaltaan ja valtioiden välisiin tai valtion/valtioiden sisäisiin konflikteihin ja joka myös aiheuttaa kielteisiä asenteita muita ihmisryhmiä kohtaan, voi kuvata nationalismin enemmän kielteisinä näkökohtina. Jälkimmäinen tulkinta menee enemmän yhteen U Thantin lausunnon kanssa.

Tehtävä 5

a)

Teos *Marxismi-Leninismien perusteet* esittää lokakuun vallankumouksen työväestön vapautumisena kapitalistisesta orjuutuksesta. Lisäksi vallankumous päästi Venäjän irti maailmansodasta sekä poisti kansalliset erimielisyydet Venäjän alueelta pitäen valtakunnan yhtenäisenä. Zetterbergin tulkinnassa vallankumouksen jälkeen Venäjällä vallitsi sekasorto, jossa uusi neuvostohallitus joutui taistelemaan sekä sisäisiä separatismipyrkimyksiä että ulkopuolisia vihollisia vastaan.

Tyydyttävässä vastauksessa molempien lainauksien sisältö on kuvattu, ja vastauksessa löytyy alustava vertailu. *Marxismi-Leninismien perusteet*-teoksen mukaan lokakuun vallankumouksella oli sangen myönteinen merkitys. Zetterbergin tulkinnan mukaan vallankumous johtui Venäjän epävakasta tilanteesta, ja ei merkinnyt ratkaisevia parannuksia Venäjän väestölle.

Kiitettävässä vastauksessa tulkintoja vertaillaan toisiinsa syvällisemmin. *Marxismi-Leninismien perusteet*-teoksella on selkeä ideologinen lähtökohta, kun sen sijaan Zetterbergin tulkinta on ulkopuolinen ja perustuu tieteelliseen analyysiin.

b)

Tarkastelun alkupisteenä voidaan pitää Neuvostoliiton syntyä vuonna 1922. Stalin sai vallan Leninin kuoltua (1924), mikä johti valtataisteluun Stalinin ja Trotskin välillä. Stalin nousi 1930-luvulla valtaan, mikä johti poliittisiin vainoihin. Vuoden 1936 perustuslaki hyväksyi totalitaristisen järjestelmän. Neuvostoliitossa rakennettiin sosialismia yhdessä maassa maailmanvallankumouksen sijaan. Ulkopoliittisesti maalla ei juuri ollut liittolaisia, vaikka se liittyi Kansainliittoon 1934. Talouselämässä NEP-ohjelma (1921) salli osittaisen yksityisyrityksyyden. 1930-luvulla kehitettiin suunnitelmatalous ja alettiin laatia 5-vuotishjelmia, joissa suosittiin raskasta teollisuutta. Tuotantoluvut ja talous kasvoivat, mutta osin väkijoukolla ja vankityövoiman avulla. Toisen maailmansodan kynnyksellä alkoi varustautuminen tulevaan sotaan, jota Stalin halusi viivyttää muun muassa solmimalla hyökkäämättömyyssopimuksen Saksan kanssa.

Tyydyttävässä vastauksessa Neuvostoliiton sisäisen kehityksen pääpiirteet ovat kuvailtua yleisellä tasolla. Kiitettävä vastaus syventää analyysiä, ja kuvaa Neuvostoliiton kehitystä ja asemaa kansainvälisessä kontekstissa.

Tehtävä 6

Kyseistä aikakautta pidetään suuren rakennemuutoksen aikana, sillä tuolloin Suomen elinkeinorakenne muuttui rajusti ja kaupungistuminen eteni nopeasti. Teollisuuden ja etenkin palvelujen osuus kokonaistuotannossa ja työvoimassa kasvoi ja alkutuotanto väheni. Suurten ihmismäärien muuttaessa maan sisällä Etelä-Suomen suuret kaupungit kasvoivat nopeasti, kun taas monet maaseutualueet tyhjenivät. Ihmisten elämään muutos vaikutti siten, että kaupunkiin muuttaneiden asumistaso uusissa kerrostalolähiöissä oli usein entiseen verrattuna parempi ja entistä harvemmat tekivät ammatikseen raskasta ruumiillista työtä. Palvelujen lisääntyminen loi työpaikkoja etenkin naisille.

Tyydyttävässä vastauksessa muutokset ja vaikutukset ovat kuvattuja pääpiirteittäin. Kiitettävä vastaus kuvaa näitä muutoksia tunnuslukujen avulla. Lisäksi kiitettävässä vastauksessa voi tarkastella esimerkiksi elinkeinorakenteen muutoksen vaikutuksia koulutukseen ja maastamuuttoon: aiempaa useampi työ vaati tekijältään ammatti- tai korkeakoulutusta, ja kotimaan työpaikkojen puutteessa huomattava määrä suomalaisia muutti Ruotsiin. Kokelas voi myös pohtia rakennemuutoksen kulttuurista ulottuvuutta: siirtyminen maaseudulta kaupunkilähiöihin merkitsi usein uutta elämäntapaa, ja muutoksen laajuus synnytti myös sosiaalisia ongelmia.

Tehtävä 7

Kokelas arvioi väitettä eri aikakausilta poimittujen esimerkkien valossa. Tällaisia ovat esimerkiksi katolisen uskon hidas leviäminen Länsi-Suomeen, reformaation vaikutus kirkon asemaan ja kirjakieleen, puhtasoppisuuden ajan kirkkokurin ja luterilaisuuden juurruttaminen kansaan, kirkon asema kansanopetuksessa ja Turun akatemiassa, pappien merkitys valistuksen levittäjinä.

Tyydyttävässä vastauksessa kokelas pohtii väitteen osuvuutta analysoimalla muutama esimerkki. Kiitettävässä vastauksessa kokelas tarkastelee kirkon vaikutusta eri elämäntilanteilla, politiikassa, taloudessa, yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

Tehtävä 8

Kokelas voi valita haluamansa maanosan ja siirtomaavallan, jonka purkautumista hän tarkastelee. Vastauksesta täytyy löytyä monta eri esimerkkiä. Rauhanomaisesta kehityksestä käy vaikkapa Intia, jossa Mohandas Gandhi passiivisella vastarinnallaan johti maan itsenäistymiseen 1948. Konfliktitilanteista käy esimerkiksi vaikkapa Kenia, jossa Mau Mau -liikkeen kapina joudutti maan itsenäistymistä.

Tyydyttävässä vastauksessa kokelas käsittelee ainakin yhden esimerkin molemmista vaihtoehtoista (rauhanomainen ja konflikti). Kiitettävän vastauksen arvoa lisää analyttinen eri vaihtoehtojen pohdinta ja vaihtoehtojen liittäminen siirtomaavallan harjoittamaan politiikkaan (esim. Kongo, jossa väkivaltainen siirtomaahallinto vaikutti levottomuuksien puhkeamiseen). Siirtomaavallan seurauksina koloniaaliset rakenteet näkyvät yhä useiden entisten siirtomaiden yhteiskunnissa (ns. postkolonialismi).

Tehtävä +9

a)

Tyydyttävässä vastauksessa havaitaan merkittävimmät erot Kuropatkinin ja Suuren Adressin näkemyksissä Suomen autonomisesta asemasta Venäjän keisarikunnassa. Kiitettävässä vastauksessa huomioidaan tekstin laatijoiden asema ja tavoitteet, eritellään sisältöä tarkemmin ja osataan sijoittaa näkemykset osaksi ajankohtaista tilannetta. Esimerkiksi voidaan mainita, että Venäjän keisarikunnan yhtenäisyyttä ajava Kuropatkin haluaa, että Suomi liitetään tiiviimmin osaksi Venäjää. Aiemmin Venäjä ei ollut kiinnittänyt suurta huomiota Suomeen, minkä hän katsoo virheeksi. Suuressa Addressissa painotetaan Aleksanteri I:n vahvistamaa Suomen asemaa ja sen pysyvyyttä sekä Suomen uskollisuutta ja rauhallisuutta keisarin alaisina. Suomalaiset eivät pidä maan autonomian muuttamista tarpeellisena.

b)

Tyydyttävässä vastauksessa havaitaan, että Schaumanin ja senaatin käsitykset Suomen tilanteesta poikkeavat toisistaan sekä osataan kytkeä lainaukset niihin liittyvään tapahtumahistoriaan (kenraalikuvernööri Bobrikovin murha). Schauman kyseenalaistaa viranomaisten toimien laillisuuden ja on huolestunut maan tilanteesta. Senaatti korostaa sitä, että Suomen asukkaiden on noudatettava lakeja, toimittava viranomaisten päätösten mukaan ja minkälaisia riskejä tottelemattomuuteen liittyy. Vastauksessa osataan kytkeä Schaumanin teksti aktiiviseen vastarintaan ja senaatin kanta myöntövyyslinjaan. Kiitettävässä vastauksessa eritellään Schaumanin ja senaatin käsitysten motiiveja, tekstien tekijöiden lähtökohtia sekä voidaan myös pohtia, miten edustavina aikalaiskäsityksinä niitä ylipäätään voidaan pitää.

c)

Tyydyttävässä vastauksessa ymmärretään, että kyse on kolmesta erilaisesta historiantulkinnasta, jotka pohjautuvat aikalaisten käsityksiin Suomen tilanteen kehityksestä autonomian ajan loppuvuosikymmeninä. Tulkintoja tarkastellaan joitakin esimerkkejä hyödyntäen. Kiitettävässä vastauksessa kaikille kolmelle nimitykselle esitetään perusteita puolesta ja vastaan sekä pohditaan niiden pätevyyttä tulkintoina. Esimerkiksi voidaan mainita, että sortokausi tai sortokaudet olivat aikalaisten laajasti hyväksymä nimitys tapahtumille. Tämä tulkinta edusti erityisesti aktiivista vastarintaa suosineiden suomalaisten käsityksiä Suomen autonomian rajoittamisesta. Venäjän viranomaisten toiminta koettiin Suomen autonomiaan ja Suomen kansaan kohdistuneena sortona ja mielivaltaana. Venäläistämispoliittika-termi on lähellä tätä käsitystä, mutta siinä korostetaan erityisesti Venäjän keisarikunnan pyrkimyksiä laajentaa Venäjän yleisvaltakunnallista lainsäädäntöä ja lainsäädäntöjärjestystä Suomeen sekä pyrkimyksiä vahvistaa venäjän kielen käyttöä Suomessa sekä venäläisten toimintaa hallintotehtävissä. Taustalla olivat myös panslavistiset motiivit ja nationalismien kehitys. Yhtenäistämispoliittikasta puhuttaessa korostetaan Venäjän keisarikunnan yleistä kehitystä, johon Suomen aseman muutokset kytetään. Tämän tulkinnan mukaan Suomeen kohdistuneet toimet eivät olleet irrallinen ilmiö, vaan ne olivat osa Venäjän keisarikunnan ja sen hallinnon uudistamista, jota perustelivat sekä valtakunnan sisäisten olojen kehittäminen että 1800-luvun lopussa esille nousseet ulkoiset uhkatekijät. Sortokausitulkinnessa näkökulma on suomalainen, ja yhtenäistämistulkinnassa asioita tarkastellaan Venäjän keisarin näkökulmasta.

Tehtävä +10

a)

Tyydyttävässä vastauksessa voi todeta että ensimmäisen runon mieliala on innokas ja luottavainen, jälkimmäisen taas surullinen ja pettynyt. Kiitettävässä vastauksessa voi todeta että ensimmäisen runon taustalla oli voimakas patrioottis-nationalistinen henki, joka oli voimistunut 1900-luvun alussa, sekä se, että Euroopassa oli pitkän rauhankauden aikana syntynyt epärealistisen idealistinen kuva sodasta.

b)

Sota vaikutti Euroopan sosiaalis-kulttuuriseen kehitykseen muun muassa siten, että naisten työssäkäynti yleistyi ja naisten vaatimukset poliittisista oikeuksista saivat lisää pontta. Tyydyttävässä vastauksessa voi todeta että sota horjutti vakavasti uskoa jatkuvaan edistykseen. Kiitettävässä vastauksessa voi tarkastella muun muassa sitä, että sodan vaikutuksesta vanha aristokratia menetti monissa maissa asemiaan ja vaatimukset demokratiasta voimistuivat, siten poliittiset vastakkaisuudet vasemmiston ja konservatiivisen oikeiston välillä kiristyivät. Kiitettävässä vastauksessa voi myös mainita että Yhdysvaltain merkittävä rooli sodassa raivasi tietä amerikkalaisen populaarikulttuurin leviämiseksi Eurooppaan 1920- ja 1930-luvuilla.